

O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’lim talabalariga stipendiya tayinlash va to‘lash tartibi to‘g‘risida TAHLILIY MA’LUMOT

1. Kirish

O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida stipendiya mexanizmi faqat talabaning joriy xarajatlarini qoplashga qaratilgan oddiy pul to‘lovi emas; u davlat granti, stipendiyali to‘lov-kontrakt, akademik natija, ijtimoiy himoya va oliy ta’lim muassasasining ichki rag‘batlantirish jamg‘armasini bog‘laydigan moliyaviy boshqaruv instrumentidir. 2020-yil 31-yanvardagi 59-son Vazirlar Mahkamasi qarori stipendiyani oyma-oy to‘lanadigan pul ta‘minoti sifatida belgilab, uning bazaviy miqdori, tayinlash tartibi, akademik mezonlari, stipendiyali kontrakt mexanizmi hamda Talabalarni rag‘batlantirish jamg‘armasi faoliyatini yagona nizomga jamlagan.

Amaldagi rasmiy manbalarga ko‘ra, 2025-yil 1-avgustdan boshlab umumiy tartibdagi bazaviy stipendiya 569 670 so‘mni, barcha fanlardan faqat “a’lo” o‘zlashtirish ko‘rsatkichiga ega talabalar uchun stipendiya esa 683 604 so‘mni tashkil etadi. Bu raqamlar 2025-yil 2-iyundagi PF-91-son Farmon bilan stipendiyalar 10% ga oshirilganidan keyingi aktual ko‘rsatkichlardir.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, tizimning asosiy kuchli tomoni — bazaviy kafolat va akademik intizom o‘rtasidagi bog‘liqlikdir: davlat granti talabasi birinchi semestrda bazaviy stipendiya oladi, keyingi semestrlarda esa stipendiya avvalgi semestr natijalariga bog‘lanadi; barcha fanlardan 86 ball va undan yuqori natija “a’lo” sifatida baholanib, 20% yuqori miqdorga asos yaratadi; fanlarning 30% yoki undan ortig‘i 71 balldan past bo‘lsa, davlat granti talabasi navbatdagi semestrda stipendiya olish huquqidan mahrum bo‘ladi. Stipendiyali to‘lov-kontrakt talabalari esa kontrakt tarkibida stipendiya summasi oldindan nazarda tutilgani sababli, tegishli to‘lov amalga oshirilganidan so‘ng bazaviy miqdorni oyma-oy oladi.

2. Stipendiya miqdorlari

Rasmiy manbalarni tahlil qilganda ikki xil raqamlar guruhi uchraydi. Birinchi guruh — 59-son qarorning dastlabki jadvalidagi 428 000 so‘m bazaviy miqdor va 513 600 so‘m “a’lo” miqdoridir. Bu 2020-yildagi huquqiy baza sifatida muhim. Ikkinchi guruh — keyingi oshirishlar va Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi jadvali orqali yangilangan amaldagi miqdorlardir. 2025-yil 1-avgustdan boshlab bazaviy stipendiya 569 670 so‘m qilib ko‘rsatilgani sababli, yakuniy tahlilda aynan shu raqam “joriy rasmiy miqdor” sifatida olinadi.

PF-91-son Farmon bilan 2025-yil 1-avgustdan stipendiyalar 10% ga oshirilgach, bazaviy miqdor 569 670 so‘mga, 20% lik “a’lo” miqdor 683 604 so‘mga ko‘tarilgan.

Davr	Bazaviy stipendiya	+20% akademik ustama	+50% oshirilgan/toifa asosidagi miqdor	Izoh
2025-yil 1-avgustgacha uchraydigan miqdor	517 880 so'm	621 456 so'm	776 820 so'm	Ushbu raqamlar 10% oshirishdan oldingi bazaga asoslangan hisob-kitob sifatida talqin qilinadi.
2025-yil 1-avgustdan keyingi amaldagi rasmiy miqdor	569 670 so'm	683 604 so'm	854 505 so'm	Gov.uz jadvali va PF-91-son Farmondan keyingi aktual miqdorlar.
Farqning sababi	+10% indeksatsiya	+10% indeksatsiyadan keyingi 20% ustama	+10% indeksatsiyadan keyingi 50% hisob-kitob	Shu bois eski raqamlar yo'q qilinmaydi, lekin amaldagi asosiy raqam sifatida ham olinmaydi.

Manba: Gov.uz “Stipendiya miqdorlari” jadvali va PF-91-son Farmon asosida hisoblandi.

3. Kimlarga beriladi va qanday tartibda tayinlanadi?

Umumiy tartibdagi bazaviy stipendiya ikkita asosiy guruhga tegishli: birinchisi — davlat granti asosida kunduzgi shaklda o'qiyotgan talabalar; ikkinchisi — stipendiyali to'lov-kontrakt asosida ta'lim olayotgan talabalar. Stipendiyasiz kontraktni tanlagan talabaga umumiy tartibdagi bazaviy stipendiya to'lanmaydi, chunki kontrakt tarkibida stipendiya summasi nazarda tutilmagan bo'ladi.

Talaba toifasi	Moliyalashtirish manbai	Tayinlash tartibi	Muhim shart
1-kurs davlat granti talabasi	Respublika budjeti	1-semestr natijalari ma'lum bo'lgunga qadar bazaviy stipendiya tayinlanadi	Moslashuv davrida baho natijasi hali mavjud bo'lmagani uchun bazaviy kafolat ishlaydi.

2-semestrda boshlab davlat granti talabasi	Respublika budjeti	Avvalgi natijalariga qarab tayinlanadi	Barcha fanlar 86+ bo'lsa +20%; 30% yoki undan ko'p fan 71 balldan past bo'lsa stipendiya tayinlanmaydi.
Stipendiyali to'lov-kontrakt talabasi	Talaba to'lagan kontrakt tarkibidagi stipendiya summasi	Yil mobaynida oyma-oy to'lanadi	Stipendiya to'lov-kontrakt summasi to'langanidan keyin beriladi.
Stipendiyasiz to'lov-kontrakt talabasi	Stipendiya summasi kontrakt tarkibida yo'q	Umumiy bazaviy stipendiya tayinlanmaydi	Biroq OTM jamg'armasi mezonlari asosida ayrim qo'shimcha rag'batlar mumkin.

Manba: VMQ 59-son qarorining 1-ilovasi, 4–9-bandlar hamda qarorning 4-bandi.

4. Akademik natija bilan bog'liq shartlar

Stipendiya tizimida baholash mezoni faqat “stipendiya olish/olmaslik” masalasi emas, balki ta'lim sifatini boshqarish vositasi sifatida ishlatiladi. 59-son qarorga ko'ra, “a'lo” natija 86 ball va undan yuqori ko'rsatkich bilan belgilanadi; “qoniqarli” baho esa 71 balldan kam ko'rsatkich sifatida amaliy ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, fanlarning 30% yoki undan ortig'i 71 balldan past bo'lgan davlat granti talabalariga navbatdagi semestrda stipendiya tayinlanmasligi byudjet mablag'larini natijadorlik bilan bog'lash mexanizmini yaratadi.

Akademik holat	Davlat granti talabasi uchun oqibat	Stipendiyali kontrakt talabasi uchun oqibat
Barcha fanlardan “a'lo” — 86 ball va undan yuqori	Bazaviy stipendiya 20% oshiriladi	Kontrakt shaklidan qat'i nazar, ayrim hollarda Jamg'arma hisobidan +20% rag'bat berilishi mumkin
Fanlarning 30% dan kam qismi 71 balldan past	Bazaviy stipendiya saqlanadi	Bazaviy stipendiya kontrakt tarkibida bo'lsa to'lanadi
Fanlarning 30% yoki undan ortig'i 71 balldan past	Navbatdagi semestrda stipendiya tayinlanmaydi	Stipendiyali kontrakt bazaviy stipendiya to'lanadi, chunki u kontrakt tarkibida

Akademik qarz — bir yoki undan ortiq fan bo'yicha 55% dan kam	Keyingi semestr oyining birinchi kunidan stipendiya olish huquqidan mahrum qilinadi	Kontrakt holatiga qarab alohida tartib amal qiladi
---	---	--

Manba: VMQ 59-son qarorining 6, 22–25-bandlari asosida umumlashtirildi.

5. Bazaviy stipendiyaga bog'liq qo'shimcha rag'batlantirish mexanizmlari

Garchi ushbu ma'lumotnomaning markaziy predmeti oddiy bazaviy stipendiya bo'lsa-da, 59-son qarorda bazaviy miqdor bilan bevosita bog'langan bir qator qo'shimcha mexanizmlar mavjud. Ularni butunlay e'tibordan chetda qoldirish tahlilning to'liqligini pasaytiradi. Shu sababli quyida ular alohida kontekst sifatida beriladi: ular oddiy bazaviy stipendiyani almashtirmaydi, balki muayyan akademik, ijtimoiy yoki institutsional holatlarda bazaviy miqdorga nisbatan hisoblanadi.

Mexanizm	Rasmiy asosdagi miqdor/qoidasi	Kimlarga tatbiq etilishi mumkin?
+20% akademik ustama	Barcha fanlardan faqat "a'lo" — 86 ball va undan yuqori bo'lsa bazaviy stipendiya 20% oshiriladi	Davlat granti talabalari; kontrakt talabalariga Jamg'arma orqali rag'bat sifatida
+50% gacha qo'shimcha rag'bat	Alohida qobiliyat, iqtidor, jamoat ishlarida faollik yoki ijtimoiy ehtiyoj bo'lsa, belgilangan stipendiyaga nisbatan 50%gacha	Grant va kontrakt talabalari
10 baravargacha bir martalik rag'bat yoki moddiy yordam	Olimpiada, sport musobaqalari g'oliblari yoki alohida holatlar — kasallik, oila a'zosi vafoti kabi vaziyatlar	Grant va kontrakt talabalari
Qizlar uchun maxsus stipendiya	Ijtimoiy reyestrda kiritilgan oilalarning barcha fanlardan "a'lo" o'qiyotgan talaba-qizlariga bazaviy miqdor yoki ikki baravar miqdorda qo'shimcha	Ijtimoiy reyestrda kiritilgan oilalarning talaba-qizlari

Manba: VMQ 59-son qarorining 10², 12–20²-bandlari.

6. Joriy stipendiya mexanizmining samaradorligini baholash

O'zbekiston stipendiya tizimining birinchi kuchli jihati — uning aniq huquqiy bazaga tayanishidir. 59-son qaror stipendiya tushunchasi, miqdorlar tuzilmasi, tayinlash subyekti, baholash mezonlari, kontrakt shakli va jamg'arma mexanizmini bitta tizim sifatida birlashtiradi. Bu OTMlar uchun ma'muriy aniqlik beradi va talaba uchun minimal kafolatni tushunarli qiladi.

Ikkinchi kuchli jihat — akademik natijadorlik bilan moliyaviy qo'llab-quvvatlash o'rtasidagi bevosita bog'liqlikdir. "A'lo" natija uchun 20% ustama talabani yuqori o'zlashtirishga intilishini rag'batlantiradi. Aksincha, 30 % va undan ortiq fan bo'yicha 71 balldan past natija davlat granti talabasi uchun stipendiya huquqini vaqtincha cheklaydi. Bu model byudjet xarajatini passiv to'lovdan natijaga bog'langan investitsiyaga aylantiradi.

Uchinchi jihat — stipendiyali kontrakt modelining mavjudligi. Talabaga kontrakt stipendiyali yoki stipendiyasiz shaklda tanlash huquqi berilishi moliyaviy moslashuvchanlik yaratadi. Biroq bu modelning amaliy samaradorligi talabani oilaviy daromadi, kontrakt vaqtida to'lash imkoniyati va OTM buxgalteriya jarayonlari shaffofligiga bog'liq.

Shu bilan birga, tizimda bir nechta zaif nuqta saqlanadi. Birinchidan, stipendiya miqdorlarini yashash xarajatlari, ijara, transport va oziq-ovqat narxlari bilan avtomatik yoki yarim avtomatik bog'laydigan ochiq formula mavjud emas. Ikkinchidan, Talabalarni rag'batlantirish jamg'armasi bo'yicha OTMlar kesimida ommaviy, solishtiriladigan hisobot yetarli ko'rinmaydi. Uchinchidan, stipendiya, grant, ta'lim krediti va moddiy yordam mexanizmlari talaba uchun yagona "moliyaviy qo'llab-quvvatlash xaritasi" ko'rinishida taqdim etilmaydi.

7. Budjet xarajatlari kesimida stipendiyalar dinamikasi (2024-2026)

Quyidagi jadvaldagi ma'lumotlar mlrd so'mda berilgan bo'lib, tahlilda stipendiya xarajatlarning nominal o'sishi, jami xarajatlardagi ulushi va 2026-yil reja ko'rsatkichining siyosiy-boshqaruv mazmuni ajratib ko'rsatildi.

Ko'rsatkich	2024-yil ijro	Jami xarajatlardagi ulushi	2025-yil ijro	Jami xarajatlardagi ulushi	2024-2025 o'zgarish	2026-yil reja	Jami xarajatlardagi ulushi	2025-2026 o'zgarish
Jami xarajatlarda	310 926	100,0%	383 928	100,0%	+73 002 mlrd so'm / 123%	402 437	100,0%	+18 509 mlrd so'm / 105%
Stipendiyalar	678	0,5%	907	0,5%	+229 mlrd	2 170	0,5%	+262 mlrd

					so'm / 114%			so'm / 114%
--	--	--	--	--	----------------	--	--	----------------

Manba: Iqtisodiy tasnif bo'yicha budjet ijrosi umumlashtirildi.

Jadvaldan ko'rinadiki, stipendiya xarajatlari 2024-yilda 1 678 mlrd so'm, 2025-yilda 1 907 mlrd so'm, 2026-yil rejasida esa 2 170 mlrd so'mni tashkil etmoqda. Bu 2024–2025-yillarda +229 mlrd so'm yoki 14%, 2025–2026-yillarda esa +262 mlrd so'm yoki yana 14% o'sishni anglatadi.

Uch yillik davrda stipendiya xarajatlari jami 492 mlrd so'mga oshib, 2024-yilga nisbatan 29,3% o'smoqda. Biroq ularning jami xarajatlardagi ulushi har uch yilda ham 0,5% darajasida qolmoqda. Demak, stipendiyalar nominal jihatdan muntazam oshirilayotgan bo'lsa-da, umumiy budjet tarkibidagi vazni o'zgarmagan.

Shu bilan birga, 2024–2025-yillarda jami xarajatlar 23% ga oshgan bir paytda stipendiya xarajatlari 14% ga o'sgan; 2025–2026-yillarda esa jami xarajatlar 5% ga, stipendiyalar esa 14% ga oshishi rejalashtirilgan. Bu 2026-yilda stipendiya yo'nalishiga nisbatan e'tibor kuchayayotganini ko'rsatadi. Shu bois stipendiya siyosatini kelgusida talaba soni, real yashash xarajatlari, hududiy narxlar va akademik rag'batlantirish ko'rsatkichlari bilan bog'lash maqsadga muvofiq.

8. Xorijiy tajriba

Xorijiy tajribani tahlil qilishda muhim jihat shuki, rivojlangan davlatlarda O'zbekistondagidek barcha tegishli talabalarga bir xil bazaviy oylik stipendiya berish modeli keng qo'llanmaydi. Aksariyat mamlakatlarda stipendiya o'rnini talabaning real ehtiyojiga, oilaviy daromadiga, turar joy holatiga va o'qish shakliga bog'langan moliyaviy qo'llab-quvvatlash paketlari egallagan. Bunday tizimlarda asosiy maqsad barcha talabalarga bir xil to'lov berish emas, balki davlat mablag'ini ko'proq ehtiyojmand va real xarajati yuqori bo'lgan talabaga yo'naltirishdir.

Daniya bu borada eng yaqin misollardan biridir. SU tizimi davlat ta'lim granti va ixtiyoriy kreditdan iborat bo'lib, grant qismi qaytarilmaydi va talabaning yashash xarajatlarini qoplashga xizmat qiladi. Biroq bu ham O'zbekistondagi kabi faqat stipendiya emas, balki davlat tomonidan tashkil etilgan ta'limiy moliyaviy yordam paketidir.

Fransiyada esa "bourse sur critères sociaux" modeli qo'llanadi. Bu umumiy stipendiya emas, balki moddiy qiyinchilikka duch kelgan talabalar uchun ijtimoiy mezonlarga asoslangan davlat granti hisoblanadi. Demak, yordam miqdori talabaning ehtiyojiga qarab tabaqalashtiriladi.

Finlandiyada talaba moliyaviy yordami study grant, student loan va ayrim holatlarda housing supplement kombinatsiyasidan iborat. Ya'ni qaytarilmaydigan

grant elementi mavjud, lekin u alohida universal stipendiya emas, balki kengroq talaba moliyasi paketining bir qismi sifatida ishlaydi.

Shvetsiyada CSN tizimi orqali talabalarga grant va kredit shaklidagi yordam beriladi. Davlat agentligi talaba moliyasini markazlashgan tarzda boshqaradi, lekin modelning mohiyati yagona stipendiya emas, balki grant-kredit kombinatsiyasidir.

Germaniyada BAföG modeli qo'llanadi. U to'liq stipendiya emas: odatda yarmi qaytarilmaydigan grant, yarmi esa foizsiz kredit sifatida beriladi. Bunda talabaning o'z daromadi, ota-onasining daromadi va moddiy imkoniyati hisobga olinadi.

Davlat	Aynan stipendiyami?	Amaldagi model	O'zbekiston uchun saboq
Daniya	Qisman ha	Qaytarilmaydigan SU grant + ixtiyoriy kredit	Universal stipendiya emas, yashash xarajatiga yo'naltirilgan grant
Fransiya	Yo'q, ijtimoiy grant	Ehtiyojga asoslangan bourse	Mablag'ni ehtiyojmand talabaga yo'naltirish
Finlandiya	Yo'q, grant paketi	Study grant + loan + housing support	Talaba xarajatlarini komponentlarga ajratish
Shvetsiya	Yo'q, grant-kredit paketi	CSN grant + loan	Markazlashgan raqamli boshqaruv
Germaniya	To'liq emas	BAföG: yarim grant, yarim foizsiz kredit	Oilaviy daromad va turar joyni hisobga olish
Angliya	Yo'q	Maintenance loan	Onlayn kalkulyator va shaffof formula

Manba: Mualliflik tahlili.

Shu sababli xorijiy tajribadan olinadigan asosiy xulosa shuki, rivojlangan davlatlar oddiy universal stipendiyadan ko'ra **maqsadli, ehtiyojga asoslangan va raqamli boshqariladigan talaba moliyaviy yordami** modeliga o'tgan. O'zbekiston uchun bu tajriba bazaviy stipendiyani oshirib borishdan ko'ra, uni bosqichma-bosqich aniq ehtiyoj, yashash xarajatlari, hududiy farqlar va akademik natijadorlik bilan bog'lash zarurligini ko'rsatadi.

9. Takliflar

Birinchi taklif — universal bazaviy stipendiya modelini bosqichma-bosqich qayta ko‘rib chiqish. Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan davlatlarda barcha talabalarga bir xil oylik stipendiya berish o‘rniga, davlat mablag‘i ko‘proq ehtiyoj, yashash xarajati va ijtimoiy holatga qarab taqsimlanadi. Shu sababli O‘zbekistonda ham uzoq muddatli maqsad sifatida universal bazaviy stipendiyani to‘liq saqlab qolish emas, balki uni **maqsadli talaba moliyaviy yordami** modeliga bosqichma-bosqich transformatsiya qilish maqsadga muvofiq.

Ikkinchi taklif — agar stipendiyani to‘liq bekor qilish hozircha amaliy jihatdan mumkin bo‘lmasa, “bazaviy stipendiya + ehtiyoj moduli” modelini joriy etish. Bunda amaldagi bazaviy stipendiya vaqtincha saqlanadi, lekin qo‘shimcha mablag‘lar barcha talabaga teng taqsimlanmaydi. Ular ijara xarajati, hududiy yashash narxlari, oilaviy daromad, Ijtimoiy reyestr va talabaning real ehtiyoji asosida maqsadli beriladi.

Uchinchi taklif — stipendiya miqdorini oshirish bo‘yicha ochiq indeksatsiya metodikasini ishlab chiqish. Hozir stipendiya miqdori Prezident farmonlari orqali oshiriladi, biroq talaba va OTMlar uchun bu oshirish qaysi indikatorlarga bog‘liqligi oldindan aniq emas. Shuning uchun CPI, oziq-ovqat, transport, ijara va hududiy yashash xarajatlari asosida yillik monitoring mexanizmi joriy etilishi kerak.

To‘rtinchi taklif — Talabalarni rag‘batlantirish jamg‘armasi bo‘yicha ochiq hisobotni majburiy qilish. Har bir OTM semestr yakunida Jamg‘arma manbalari, ajratilgan mablag‘, oluvchilar soni, mezonlar va qolgan mablag‘lar bo‘yicha qisqa standart hisobot e‘lon qilishi kerak. Bu subyektiv qarorlar xavfini kamaytiradi va budjet intizomini kuchaytiradi.

Foydalanilgan manbalar

[1] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-yanvardagi 59-son qarori, **“Oliy ta’lim muassasalari talabalariga to‘lanadigan stipendiyalar miqdorlarini belgilash hamda stipendiyalar tayinlash va to‘lash tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”**. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-4725554>

[2] O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, **“Stipendiya miqdorlari”**, Hukumat portali. 2025-yil 1-avgustdan amaldagi jadval: bazaviy stipendiya — 569 670 so‘m, barcha fanlardan “a’lo” bo‘lgan talabalar uchun — 683 604 so‘m. Gov.uz: <https://gov.uz/oz/edu/sections/view/43494>

[3] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 2-iyundagi PF-91-son Farmoni, **“Ish haqi, pensiyalar, stipendiyalar va nafaqalar miqdorini oshirish to‘g‘risida”**. Lex.uz: <https://lex.uz/uz/docs/-7553322>

[4] Foydalanuvchi tomonidan taqdim etilgan **“Iqtisodiy tasnif bo‘yicha xarajatlar” jadvali**: 2024-yil ijro, 2025-yil ijro va 2026-yil reja ko‘rsatkichlari.

[5] Danish Agency for Higher Education and Science, **“The Danish students’ Grants and Loans Scheme / State Educational Grant and Loan Scheme (SU)”**. SU.dk: <https://www.su.dk/english>

[6] Life in Denmark / Borger.dk, **“SU – State Educational Grant”**. <https://lifeindenmark.borger.dk/school-and-education/student-finance/su---state-educational-grant>

[7] Service-Public.fr, **“Étudiant: bourse sur critères sociaux”**. <https://www.service-public.gouv.fr/particuliers/vosdroits/F12214>

[8] Étudiant.gouv.fr, **“Bourses sur critères sociaux”**. <https://www.etudiant.gouv.fr/fr/bourses-sur-criteres-sociaux-1897>

[9] Kela, **“Study grant for students in higher education”**. <https://www.kela.fi/study-grant-higher-education>

[10] Kela, **“Housing supplement for students”**. <https://www.kela.fi/financial-aid-for-students-housing-supplement>

[11] Swedish Board of Student Finance — CSN, **“Student grants and loans for studies in Sweden”**. <https://www.csn.se/languages/english/student-grants-and-loans-for-studies-in-sweden.html>

[12] Studierendenwerke, **“BAföG — state funding for students in Germany”**. <https://www.studierendenwerke.de/en/topics/student-finance/german-state-funding>

[13] GOV.UK, **“Student finance for undergraduates: New full-time students”**. <https://www.gov.uk/student-finance/new-fulltime-students>

[14] GOV.UK, **“Student finance: how you’re assessed and paid 2025 to 2026”**. <https://www.gov.uk/government/publications/student-finance-how-youre-assessed-and-paid/student-finance-how-youre-assessed-and-paid-2025-to-2026>